

Türk Kültürü

YIL 60

YENİ SERİ CİLT XV

SAYI 1

2022/1

60. Yıl

Ankara <Bahar> 2022

Türk Kültürü

ISSN: 1300-3372

Kuruluş Tarihi: Kasım 1962

Yıl 60, Yeni Seri Cilt XV, Sayı 1

Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Adına Sahibi

Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN

Editör / Editor

Prof. Dr. Ferruh AĞCA

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. İbrahim DİLEK

İngilizce Dil Editörü / Editor of the English Text

Arş. Gör. Buket Nur KIRMIZIGÜL ŞİMŞEK

Yazı İşleri / Secretarial Work

Dr. Esin AĞCA • Dr. Selin BAYRAK • Ezgi ÇAPAN • Hakan GÜLER • Utku IŞIK •

Teknik Editör / Technical Editor

Saffet Alp YILMAZ

Yayın Kurulu Üyeleri / Members of Editorial Board

Prof. Dr. Mehmet AÇA [Marmara Üniversitesi] • Prof. Dr. Ferruh AĞCA [Eskişehir Osmangazi Üniversitesi] • Prof. Dr. Ts. BATTULGA [MUIS, MOĞOLİSTAN] • Prof. Dr. Bülent BAYRAM [Ahmet Yesevi Üniversitesi KAZAKİSTAN] • Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ [Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi] • Prof. Dr. Yakup ÇELİK [Yıldız Teknik Üniversitesi] • Prof. Dr. İsmet ÇETİN [Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi] • Dr. Ankbayar DANUU [MUIS, MOĞOLİSTAN] • Prof. Dr. İbrahim DİLEK [Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi] • Prof. Dr. Oğuzhan DURMUŞ [Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi] • Prof. Dr. Nikolay İvanoviç EGOV [ÇUVAŞİSTAN-RUSYA] • Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN [Gazi Üniversitesi] • Prof. Dr. Yunus KOÇ [Hacettepe Üniversitesi] • Prof. Dr. Kâzım Yaşar KOPRAMAN [Gazi Üniversitesi] • Prof. Dr. İsa ÖZKAN [Gazi Üniversitesi] • Prof. Dr. Fatih SAKALLI [Gazi Üniversitesi] • Prof. Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ [Hacettepe Üniversitesi] • Prof. Dr. Dursun YILDIRIM [Hacettepe Üniversitesi]

Bilim Kurulu / Scientific Board

Prof. Dr. Mehmet AÇA • Dr. Esin AĞCA • Prof. Dr. Ferruh AĞCA • Prof. Dr. İsmail AKA • Prof. Dr. Metin AKAR • Doç. Dr. Hakan AKCA • Prof. Dr. Yavuz AKPINAR • Dr. Öğr. Üyesi Fatma ALBAYRAK • Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH • Prof. Dr. Erhan AYDIN • Dr. Kenan AZILI • Prof. Dr. Tuncer BAYKARA • Doç. Dr. Bülent BAYRAM • Prof. Dr. Süleyman H. BOLAY • Doç. Dr. Emrah BOZOK • Dr. Öğr. Üyesi Mikail CENGİZ • Prof. Dr. Yakup ÇELİK • Prof. Dr. İsmet ÇETİN • Prof. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ • Doç. Dr. Kemalettin DENİZ • Prof. Dr. İbrahim DİLEK • Prof. Dr. Şaban DOĞAN • Prof. Dr. Abdülkadir DONUK • Doç. Dr. Oğuzhan DURMUŞ • Prof. Dr. İnci ENGİNÜN • Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN • Prof. Dr. Bilge ERCİLASUN • Dr. Öğr. Üyesi Genç Osman GEÇER • Prof. Dr. Reşat GENÇ • Prof. Dr. Önder GÖÇÜN • Doç. Dr. Faruk GÖKÇE • Prof. Dr. Dr. Umay TÜRKÜŞ GÜNAY • Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL • Prof. Dr. Yusuf HALAÇOĞLU • Prof. Dr. Osman HORATA • Prof. Dr. Mustafa İSEN • Prof. Dr. Zeki KAYMAZ • Prof. Dr. Zeynep KERMAN • Doç. Dr. Gülsüm KİLLİ-YILMAZ • Prof. Dr. Yunus KOÇ • Prof. Dr. Kâzım Yaşar KOPRAMAN • Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ • Prof. Dr. Cemal KURNAZ • Prof. Dr. Erdoğan MERCİL • Prof. Dr. Özcan MERT • Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALI • Prof. Dr. Ahmet Yaşar OCAK • Doç. Dr. Serdar ODACI • Dr. Öğr. Üyesi Esra BİLGE • Prof. Dr. Mustafa ÖNER • Prof. Dr. Mehmet ÖZ • Prof. Dr. Fatma ÖZKAN • Prof. Dr. İsa ÖZKAN • Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU • Prof. Dr. Fatih SAKALLI • Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA • Prof. Dr. Nezir TEMUR • Prof. Dr. Vahit TÜRK • Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN • Prof. Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ • Prof. Dr. Dursun YILDIRIM • Prof. Dr. Emine YILMAZ •

Bu Sayıdaki Hakemler / Reviewers In This Issue

Prof. Dr. Mehmet AÇA • Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN • Prof. Dr. İbrahim TÜZER • Prof. Dr. Selahittin TOLKUN • Prof. Dr. Salim ÇONOĞLU • Prof. Dr. Bülent BAYRAM • Doç. Dr. Gökçe Yükselen PELER • Doç. Dr. Adem KOÇ • Doç. Dr. Elçin İBRAHİMOV • Doç. Dr. Kenan AZILI • Doç. Dr. Emrah BOZOK • Dr. Esin AĞCA • Dr. Selin BAYRAK • Arş Gör. Dr. Deniz DEPE

Türk Kültürü, uluslararası hakemli süreli yayındır. *Türk Kültürü*'nde yayımlanan makalelerin tamamı veya bir kısmı yayıncının yazılı izni olmadan herhangi bir yolla çoğaltılamaz. Yazıların fikri sorumluluğu ve imlâ tercihi yazarlarına aittir.

İletişim Adresi / Information Adress

Bahçelievler, Aşkabat Caddesi, 69.sokak, No.38 06490 Ankara / TÜRK YE **Tel:** (00 90 312) 2133100 **Belgegeçer:** (00 90 312) 2134135 Genel a : <http://www.turkkulturu.org.tr> / E-posta: tkadernegi@gmail.com

Türk Kültürü 2022/1 Etkileşim Basım Yay. Tan. Ltd. Şti. Basımevi'nde (Devrez Sok. No. 1 Altındağ / ANKARA

Tel: 3843136, Sorumlu Müdür: Yusuf AVAN) basılmıştır.

Ankara <Bahar> 2022

TÜRKİYE’DE 2000-2022 YILLARI ARASINDA ESKİ UYGUR TÜRKÇESİ ALANINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN AÇIKLAMALI KAYNAKÇASI ÜZERİNE BİR DENEME*

Gülşen AKGÜN**

Öz: Bu çalı ma da Türkiye’de 2000-2022 yılları arasında Eski Uygur Türkçesi alanında yapılan kitap formatındaki çalı malar kronolojik olarak ele alınmı tır. Çalı manın amacı hem söz konusu yıllardaki Eski Uygur Türkçesi alanında Türkiye’de hazırlanmı veya yayımı yapılmı olan çalı maların durumunu ortaya koymak hem de bu alanda çalı ma yapacak olan ara tırmacılara kolaylık sa lamaktır. Eski Uygur Yazıtları hakkında yapılan çalı malar bu makalenin dı nda tutuldu ve makalemizi olu turan kaynakları; “Araştırma Kitapları”, “Armağanlar”, “Bildiri Kitapları” ve “Sözlükler” olmak üzere dört kategoride sınıflandırıldı. Arma an kitapların çerçevesini Eski Uygur Türkçesi alanında çalı malar yapan ara tırmacılar için hazırlanan kitaplar olarak sınırlandırıldı. Ayrıca çalı mamızın sonuç bölümüne ilgili yıllardaki çalı maların zaman aralı ı içerisinde göstermi oldu u de i kenliklerin durumunu görmek için çizgi grafi i; sınıflandırılan dört kategoriye kar ıla tırmak için de sütun grafi ine yer verildi. Bu denemede literatürde olmasına ra men gözden kaçan yayımlar olabilir, ilerleyen zamanlarda yapılacak olan yeni çalı malarla bu eksikliklerin de giderileceğine inanıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Eski Uygur Türkçesi, Eski Uygur Edebiyatı, Açıklamalı Kaynakça.

**An Essay On The Annotated Bibliography Of The Studies Conducted
In The Field Of Old Uyghur Turkic Between 2000-2022 In Turkey**

Abstract: In this study, the studies in book format conducted in the field of Old Uyghur Turkic between 2000-2022 in Turkey are discussed chronologically. The aim of this study is to reveal the status of the studies prepared or published in Turkey in the field of Old Uyghur Turkic in the mentioned years and to provide convenience to the researchers who will work in this field. Studies on Old Uyghur Inscriptions are excluded from this article and the sources that make up our article are; was classified into four categories as “Research Books”, “Festschrifts”, “Proceedings Books” and “Dictionaries”. The framework of the Festschrifts was

---

* Makale, kıymetli hocam Ferruh A ca’nın deste i ile hazırlanmı tır.

** Yüksek Lisans Ö rencisi, Eski ehir Osmangazi Üniversitesi Eski ehir. (Türkiye). E-posta: gulsenakgun24@gmail.com/ ORCID ID: 0000-0003-4786-0473.

limited to books prepared in honor of the researchers working in the field of Old Uyghur Turkish. In addition, in the conclusion part of our study, the line graph to see the status of the variability in these studies in the course of time was used; also a column chart was also used to compare the four classified categories. In this trial, there may be publications that are missed out, we believe that these deficiencies will be eliminated with new studies to be done in the future.

Key Words: *Old Uyghur Turkish, Old Uyghur Literature, Annotated Bibliography.*

Araştırma Kitapları

Talat Tekin (Ed: Nurettin Demir-Emine Yılmaz) (2004), Irk Bitig - Eski Uygurca Fal Kitabı, Öncü Kitap, Ankara, 127 s.

Nurettin Demir ve Emine Yılmaz'ın editörlüünde, “Türk Dili Tarihinin Temel Sorunları” adıyla başlatılan dizinin ilk kitabı olan Irk Bitig, Eski Uygur Türkçesi ile yazılmış her biri birer fal olarak nitelendirilmiş 65 paragraftan oluşan bir fal kitabıdır. 104 sayfalık eserde Türkçe metnin yanı sıra, önceden bulunan sayfalara sonradan yazılmış anlamlandırılan Çince yazılar ve ayrıca son iki sayfasında kırmızı mürekkeple yazılmış bir kolofon da yer almaktadır. Bu yayında, 1993 yılındaki İngilizce yayın esas alınmış olsa da İngilizce yayındaki bazı eksiklikler bu yayın ile giderilmeyi amaçlanmıştır. Eserde, Irk Bitig'in, üç kez atılan bir zarın ya da her yüzüne birden dört kadar dairelerin çizili olduğu dikkat çekici biçimde bir çubukun olduğu türdükü farklı bileşimlerin anlamlarını yorumlayan bir fal kitabı olduğu ve her bir falın üstünde, zarın gösterdiği sayıları temsil eden dairelerin bulunduğu dile getirilmektedir. Tekin, Irk Bitig'in sanatlı bir deyimle kaleme alınmasından yola çıkarak, fal kitabının yabancı dillerden yapılmış bir çeviri değil, Türkçe yazılmış bir kitap olduğu sonucuna ulaşmıştır ayrıca kolofon bölümünde fal kitabının kaplan yılının ikinci ayında genç bir dindar tarafından Aziz Sangun taşuk için yazıldığı da kaydedilmiştir.

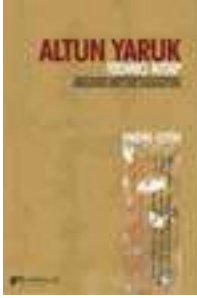
Ferruh Ağca (2010), Budist Türk Çevresi Metinlerinde Olumsuzluk Ve Yokluk Şekilleri, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 246 s.

başlıkta incelemitir.

Budist Türk çevresine ait Türk diliyle yazılan 7'si Türk runik harfli metin, 15'i Maniheizt Türk çevresi metni, 96'sı Budist Türk çevresi metni, 3'ü Hristiyan Türk çevresi metni, 5'i Uygur sivil metinleri, 3'ü ilk slamî Türk çevresi metni ve kimi müstakil kitap, makale, bildiri olmak üzere toplamda 129 metnin “olumsuzluk” ve “yokluk” hallerinin ifade edildiği biçimlerini gramer açısından ele alıp incelemiştir. Ayrıca; çalışmasının giriş bölümü hariç “*Budist Türk Çevresi Metinlerinde Olumsuzluk Şekilleri*”, “*Budist Türk Çevresi Metinlerinde Yokluk Şekilleri*” ve son olarak da “*Olumsuzluk ve Yokluk Niceleyicileri*” olmak üzere üç ana

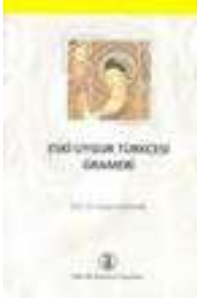
Engin Çetin (2012), Altun Yaruk Yedinci Kitap (Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin), Karahan Kitabevi, Adana, 321 s.

Buda'nın hayatını ve Budizm'in felsefi dünyasını anlatan Sanskritçe adı Suvarnaprabhasa-sutra olan Altun Yaruk Sudur Be Balıklı i ko eli Tutu tarafından Çince'den eski Uygurcaya tercüme edilen önemli eserlerden biridir. Mah y na Budizmine ait bir s tra kitabı olan Altun Yaruk Sudur'un pek çok nüshası mevcuttur. Bu nüshaların içindeki en büyük yazma ise Malov tarafından 1910 yılında Do u Türkistan'daki tapınaklarda bulunan St. Petersburg nüshasıdır ayrıca eserin Berlin Bilimler Akademisi, Turfan koleksiyonunda yetmi ten fazla yazması bulunur.

Çetin'in hazırlamı oldu u bu çalı ma Altun Yaruk'un yedinci kitabını olu turan 13-14 ve 15. bölümleri içermektedir. Eserde, Berlin yazmalarının yazıçevrimi ve harf çevirimi ile daha tam ve asıl metin olarak kabul edilen St. Petersburg nüshasının yazıçevrimi ve harf çevirimi yer almaktadır. St. Petersburg nüshası ile Berlin yazmaları kar ıla tırmalı olarak incelenmi ve metin Türkiye Türkçesine aktarılmı tır. Açıklamalar bölümünde Çince kaynak metin göz önünde bulundurularak metindeki ses, biçim ve söz varlı ı unsurları, yazım vb. özellikler açısından ele alınan eser be inci ve son bölüm olan dizin bölümüyle sonlandırılmı tır.

Kemal Eraslan (2012), Eski Uygur Türkçesi Grameri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 664 s.

Eraslan, tarafından ders kitabı niteli inde hazırlanan eser, “Giriş”, “Yazım Bilgisi”, “Ses Bilgisi”, “Şekil Bilgisi”, “Cümle Bilgisi”, “Bibliyografya”, “Sözlük”, “Budist ve Mani Terimleri”, “Gramer Terimleri” ve “Gramatikal Dizin” olmak üzere on bölümden olu maktadır. Eserin ana bölümlerini olu turdu unu dü ündü ümüz *Yazım Bilgisi* ba lı ı altında ünlü ve ünsüzlerin yazılı ları, *Ses Bilgisi* bölümünde dilin sesleri ünlü ve ünsüzler olmak üzere iki grupta, *Şekil Bilgisi* kısmında kök, ek ve gövde ele alındıktan sonra isim, sıfat, zarf, zamir, edat ve fiil konuları alt ba lıkları ile de erlendirilmı ve son olarak *Cümle Bilgisi* ba lı ı

altında Eski Uygur Türkçesinin sentaks yapısı verilmi ve ardından Eski Uygur Türkçesinde kullanılan kelime grupları sıralanmı tır. Kelime grupları içerisinde yer alan ve Uygur Türkçesi için ayrı bir yere sahip olan kilemeler de ayrıca dört grupta incelenmi tir.

Özlem Ayazlı (2012), Altun Yaruk Sudur VI. Kitap - Karşılaştırmalı Metin Yayını, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 506 s.

Elimizdeki çalışmada, Ayazlı tarafından 2009 yılında doktora tezi olarak hazırlanan eserin 2012 yılında Türk Dil Kurumu tarafından basılmış hali halindedir. Uygurca Altun Yaruk Sudur'un altıncı kitabını oluşturan 12. bölümü ele alınmaktadır.

VI. kitabın Simone Christiane Raschman tarafından hazırlanan 12. bölümüne ait 56 tane fragmanın bir listesi verilmiş ayrıca bu fragman listesinin sonuna Berlin fragmanları için bir harf çevrimi de eklenmiştir. Petersburg yazmasına dayanılarak oluşturulmuş esas metindeki satırların her biri numaralandırılarak gösterilmiş ve böylece toplam metin 1331 satıra ulaşmıştır. Metnin satırları verilirken Çince karışımları verilerek nüsha karışımının da kolaylaştırılmasıdır. Eserin sonunda fragmanların bulunduğu internet adreslerinin bir listesine, tıpkıbasımlara, Radloff-Malov yayımının fotokopisine ve Nobel'in çevirisine yer verilen ekler kısmı bulunmaktadır.

Erdem Uçar (2013), Uygurca Altun Yaruk Sudur IX. Tegziñç. Diplomatik Neşir Usûlüyle Yayını Tercüme Açıklamalar ve Dizin. Dinozor Kitabevi Yayınları, İzmir, 313 s.

Çalışmada, St. Petersburg nüshası rehber olarak seçilse de nüshasının eksik bölümlerini tamamlamak için Berlin fragmanlarına da başvurulmuştur. Metin 1025 satırdan oluşmaktadır ve yazara göre, eserin yirmi birinci bölümü tamdır, yirmi ikinci bölümden 17, yirmi üçüncü bölümden 6, yirmi dördüncü bölümden 1, yirmi beşinci bölümden 18 sayfa eksiktir ayrıca yirmi beşinci bölümde 30a-31b arası sayfaların 16.

satırdan sonrası kopuktur. Ne kadar mukayese kolaylığı sağlamak bakımından Çince metin, Uygurca metnin sağ tarafına yerleştirilmiştir; Uygurca metinde bulunmayan Çince kısımlar altı çizili ve koyu olarak belirtilmiştir. Ayrıca *Metin Tekâbülleri* başlıklı altında "Uygurca Neşir ile Çince Metnin Tekâbülleri Listesi", "Berlin Fragmanlarının Listesi", "Berlin Fragmanları ile Çince Metnin Tekâbülleri Listesi" üç tabloyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın son bölümünü "St. Petersburg Nüshasındaki Kısımların Dizinini" ile "Rehber Metne Berlin Versiyonundan Eklenen Kısımların Dizinini" oluşturulmuştur.

Mehmet Turgut Berbercan (2013), Eski Türkçe Bayagut Oğlu Otaçı Beg Hikâyesi. Derin Yayınları, İstanbul, 106 s.

Bayagut Oğlu Otaçı Beg Hikâyesi, Altun Yaruk Sutra'da yer alan Budizm menkıbesini içermektedir. Çalışmada, Bayagut Oğlu Otaçı Beg Hikâyesi'ni hem dil özellikleri açısından tanıtmak hem de filolojik bir yaklaşımla incelemek için kaleme alınmıştır. Çalışmada; metin, metnin Türkiye Türkçesine aktarımı, metinde gözlenen bazı kavram ve

dü ünceler üzerine çe itli açıklamalar ve metnin söz varlı nı gramatikal bir perspektifte ortaya koyan sözlükten olu maktadır.

Zemire Gulcalı (2013), Eski Uygurca Altun Yaruk Sudur'dan “Aç Bars” Hikâyesi, Türk Dil Kurumu Yayınları, 451 s.

Aç Bars Hikâyesi, 10 kitaptan olu an Altun Yaruk Sudur'un son kitabının yirmi altıncı bölümünde yer almaktadır. 2009 yılında Zemire Gulcalı tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalı ma daha sonra 2013 yılında Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından basılmı tır. 5 bölümden meydana gelmektedir.

Aç Bars Metni ve Metnin çeri i ba lı nda eserin muhtevası ve hikâyenin felsefi dünyası hakkında bilgi verilmektedir. Aç Pars hikâyesi, Budizmin Mah y na mezhebinin temel ilkeleri olan “önce canlıları sonra kendisini kurtarmak” felsefesiyle yazılmı tır.

Gulcalı hikâyeyi u eilde özetlemektedir: “*Aç Bars “Aç Kaplan” hikâyesinde uç prens ile bir aç kaplan arasında yaşanan olaylar anlatılmaktadır. En küçük prens Mahāsattva'nın, yedi gün önce yavrulanmış olan ve yaralanmış olduğu için yavruları ile kendisine yiyecek bulamayıp, hayatta kalmak için kendi yavrularını yemek üzere olan aç kaplanı ve onu yavrularını kurtarmak için ona yem olarak kendisini kurban etmesini anlatır.*” Sanskritçe yazılıp daha sonra Çinceye çevrilen eserin Uygurca biçimine gelene kadar birçok de i ikli e u radı nı aktaran yazar, Uygurca metinde olup Çince metinde olmayan aynı ekilde Çince metinde olup Uygurca metinde olmayan bölümleri de çalı masında göstermi tir.

Betül Özbay (2014), Huastuanift Manihaist Uygurların Tövbe Duası, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 256 s.

Manihaist Uygurlara ait uzunca bir tövbe duası olan Huastuanift, 1906 yılında Stein tarafından Turfan bölgesinde bulunmu tur. Eser, Özbay tarafından 2008 yılında hazırlanan lisans bitirme tezi olarak hazırlanmı daha sonra 2014 yılında bu tezin geni letilmesiyle de elimizdeki bu çalı ma ortaya çıkmı tır. Kitabın asıl bölümünü olu turan “*Huastuanift*” ba lıklı kısımda Berlin ve St. Petersburg nüshaları, Londra nüshasını tamamlayıcı olarak kullanılmı tır. Metnin daha önceki yayımlarındaki okuma önerileri ve yorumlar, hem dipnotlarda gösterilmi hem de açıklamalarda aktarılmı tır. Berlin'deki Huastuanift nüshalarından okunan fragmanların harf çevirisi yapılırken her fragmanın ba nda ilgili metne dair kısa bilgiler verilmi tir. Ayrıca çalı masında Huastuanift'in Berlin nüshalarının fragmanları, Londra nüshasının fragmanları, St. Petersburg nüshasından örnek fragmanlar ve Böğü Ka an'ın Mani dinini kabul edi inin anlatıldı ı U 72 ve U 73 demirba numaralı fragmanların renkli foto rafları ile II. Dünya Sava nda kaybolan T. II Y.60a-b numaralı fragmanların Albert von Le Coq yayımına dayanan faksimilesi gibi belgelerle zenginle tirilmi “*Kaynaklar*” ve “*Ekler*” kısımları yer almaktadır.

Akartürk Karahan (2014), Eski Uygurca Bağlaçlar, Grafik Yayınları, Ankara, 255 s.

Ba laçlar, bir metnin olu umunda rol oynayan ba lanıtı ögelerinin en önemlisidir. Cümleler arasında anlam ili kisini sa layan ve ili kiyi yönlendiren ba laçlar, Eski Uygurca metinlerde de bu i levleriyle yaygın olarak kullanılmı tır. Eski Uygurca dönemi metinlerindeki ba laç varlı mın, ba laçların yapı ve kullanım özelliklerinin, i levlerinin ara tırıldı ı bu çalı mayla, Eski Uygurca alanının dil bilgisi ve metin incelemelerine katkı sa lamak amaçlanmı tır.

Çalı ma “*Türkçede Bağlaçlar*”, “*Yapı ve Köken Bakımından Bağlaçlar*” ve “*İşlevleri Bakımından Bağlaçlar*” olmak üzere üç ana bölümden olu maktadır.

Murat Elmalı (2014), Eski Uygurca Altı Dışlı Fil Hikâyesi, Dijital Yayın, İstanbul, 180 s.

Bu çalı ma, Da akarmapath vad nam l (DKPAM) “On (Kötü) Davranı Yollarının Zincirleme Hikâyesi” anlamına gelen ve 2009 yılında Elmalı tarafından doktora tezi olarak hazırlanan çalı manın evi yutuza a yazınmak veya amranmak nizvani (skr. k mamıthy c ra) “ba kasının karısı ile temas etmek; zina etmek” bölümünde yer alan Altı Di li Fil Hikâyesi’nin ne redilip Eski Uygurca nüshası ile Toharcanın A diyalektindeki nüshası ayrıntılı bir ekilde kar ıla tırılmasından meydana gelmektedir. Elmalı çalı masının giri bölümünde hikâyenin içeri ini u ekilde

özetlemi tir: “*Bhadrā’nın Altı Dışlı Fil’i diğer eşinden kıskanması ile başlar. Kraliçenin kıskançlığından kaynaklanan intikam arzusunu yerine getirmek amacıyla yeni bir bedende doğmak için dua etmesi, bir prenses olarak yeniden doğması, evlenip kraliçe olması şeklinde devam eden hikâye Bhādra’nın Altı Dışlı Fil’den intikam almasıyla sonlanır.*”

Serkan Şen (2014), Eski Uygur Türkçesi Dersleri, Bilge Kültür Sanat Yayınevi, İstanbul, 240 s.

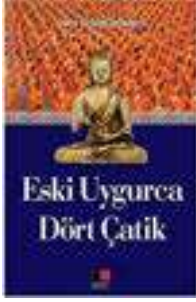

en, çalı masını hem Eski Uygur Türkçesinin ö retimindeki kaynak eksikli ini gidermek için hem de bu alanda ara tırma yapacak olan lisans ve lisansüstü düzeydeki ö rencilere fayda sa lamak için bu çalı mayı hazırladı ını belirtir.

Eser, “*Eski Uygur Türkçesine Ait Metinler*”; “*Budist Çevreye Ait Metinler*”, “*Manihaist Çevreye Ait Metinler*”, “*Hıristiyan Çevreye Ait Metinler*” ve “*Din Dışı Çevreye Ait Metinler*” olarak sınıflandırılmı ve on sekiz alt ba lı a ayrılan “*İnceleme*” bölümünde az önce adını zikretti imiz çevrelere ait metinlerin içeri i ve bu metinler hakkında yapılan çalı malardan bahsetmi tir. Daha sonra metnin

yazı çevrimi, harf çevrimi ve satır altı kar ılıklarını satır numaraları ile göstermi tir. Metinlerin Türkiye Türkçesine aktarımını da yaptıktan sonra seçilen bölümlerdeki sözcüklerin incelemesini yapmı tr.

Ümit Özgür Demirci (2014), Eski Uygurca Dört Çatik, Kesit Yayınları, İstanbul, 264 s.

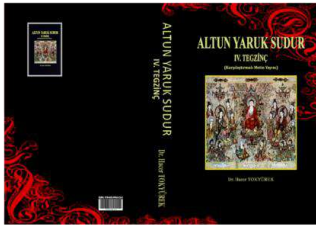

Eserde Eski Uygurca dönemine ait Da akarmapathaavad nam 1 adlı sūtra içerisinde yer alan Ça tanı Beg, Dantıpalı Beg, Maymunlar Begi ve hangi sūtra içerisinde yer aldı ı tespit edilemeyen Mukaddes Tav an adlı dört çatik ele alınmaktadır. Bu dört çatik üzerine yapılan çalı malar ve belge numaraları, ardından transliterasyon ve transkripsiyon çalı ması, tercümeleleri, notlar, dizin ve sözlük, son kısmında da tıpkıbasım yer almaktadır. Müller'in ne riyatından itibaren devam eden bazı kelimelerin okunması ve etimolojik açıklamalarının yapılması sorununu ele alan Demirci, daha önceki açıklamalarla birlikte yeni görü ler de

ileri sürdürü ünü dile getirmi tir.

Ara tırmacı, Bu dört çatikten seçilen kelimeler üzerine etimolojik açıklamalar da bulunmaktadır; kelimelerin anlamları belirtilmi ardından daha önce bu kelime üzerine yapılmı temel etimolojik açıklamalar verilmi tir. Ayrıca eserde adı geçen çatiklerin buldukları belgelerin tıpkıbasımları da mevcuttur.

Hacer Tokyürek (2015), Altun Yaruk Sudur IV. Tegzinç (Karşılaştırmalı Metin Yayımı), Kayseri 718 s.

Altun Yaruk Sudur IV. Tegzinç adlı eser *Giriş, Berlin Metin Parçaları, St. Petersburg (RM) Asıl Metin, Türkiye Türkçesine Aktarım, Açıklamalar ve Dizin* olmak üzere altı ana bölümden oluşmaktadır. Çalı mada Altun Yaruk Sutra'nın Uygurca ve Çincesinin dı ında Tibetçe, Japonca, Hotanca, So dca, Mo olca ve Tangutça tercümeleleri de bulundu u ifade edilmektedir. Eserin Berlin parçalarının Ehlers ve Rashemann tarafından kataloglandı ı ve U ile kayıtlı

196, Mainz ile kayıtlı 62 ve toplamda ise 258 (arkalı önlü 516) parça bulundu u ifade edilmektedir. Eser, Bodhisattva'nın Buddha'ya sordu u çe itli sorularla ba lar ve bu bölüm soru cevap ekinde devam eder bu yüzden eserde herhangi bir olay örgüsü bulunmamaktadır ayrıca dinî hikâyelerin yer almaması da dikkat çekicidir. Eserde Bodhisattvaların ya da canlıların uyması gereken kurallar, P ramit 'lar (erdemler) anlatılmaktadır. On P ramit 'dan bahsedilen bölümde amaç Bodhisattvaların ya da canlıların P ramit 'ları uygulamaları sonucunda muhte em ya da tam bilgiyi elde etmeleridir.

Mehmet Hazar (2015), Eski Uygur Tarihine Ve Türkçesine Giriş, Eğitim Yayınevi, Konya, 88 s.

Çalı ma, “Giriş”, “Uygur Adı”, “Eski Uygur Türkçesi ve Tarihçesi”, “Eski Uygurlar”, “Soğd Asıllı Uygur Alfabesinin Çevirimi”, “Sonuç”, “Kaynakça” ve “Resimler” bölümlerinden olu an eserde ilgili ba lıklar altında genel bilgilere yer verilmi tir. Resimler bölümünde, minyatürlü ve çiçek desenli bir kâ ittaki Uygur yazısının resmine, Eski Uygur Türk Mani minyatürüne, Ulaangom yazıtının resmine, Niri Ka an adlı yazılı kayanın resmine, Irk Bitig’in ilk iki sayfasının resmine, Kursiv yazı örne i resmine, Altun Yaruk’un bir sayfasının resmine yer verilmi tir.

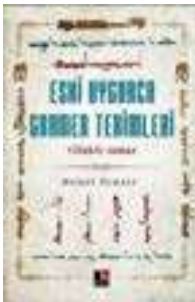
Mehmet Mahur Tulum, Kenan Azılı (2015), Eski Uygurca Edgü Ögü Tigin Anyıg Ögü Tigin (İyi Niyetli Şehzade Kötü Niyetli Şehzade) Burkancı Seyirlik Eser, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 303 s.

Bin Buda Ma araları’nda bulunan bir ba ka eser de Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi adıyla me hur olan Edgü Ögü Tigin Anyıg Ögü Tigin’dir. Elimizdeki çalı manın ele aldı ı orijinal yazma, 10-11. yüzyılda Uygurca olarak yazılsa da eserin di er nüshaları hakkında da bilgilere de inilmi ve yazmanın eksik parçaları okuyucunun dikkatine sunulmu tur. Çalı manın giri bölümünün ilk kısmında yazma ve müstensihî hakkında

bilgiler verilmi , yazmanın genel özellikleri, sayfa sayısı ve tarihlendirilmesi üzerine bazı tespitlerde bulunulmu tur. Çalı ma, satır satır de il cümle cümle ele alınmı , yazmanın sayfa numaraları bu düzen içine yerle tirilmi tir. Önce yazmada belirlenen cümlelerin resmi verilmi daha sonra transliterasyon, transkripsiyon ve çeviri sırası izlenmi tir. Dipnotlarda, daha önceki yayınlar kronolojik sıraya sokularak metin; alfabe, imlâ, fonoloji, imlâ-fonoloji ili kisi, morfoloji, sentaks, semantik, kelime etimolojisi gibi açılardan incelenmi ve gerek görüldü ü takdirde metin tamiri de yapılarak çalı ma en do ru ekliyle ortaya konmaya çalı ılmı tir.

Murat Elmalı (2015), Eski Uygurca Gramer Terimleri vibakti-samaz, Kesit Yayınları, İstanbul, 336 s.

Tercüme eserlerin Sanskritçeden Çinceye, Çinceden de Eski Uygur Türkçesine tercüme edildi i bilinmektedir. Elmalı, Sanskritçedeki gramer terimlerinin Eski Uygurcaya tercüme edilirken Eski Uygur Türkçesinde bu terimlerin nasıl ele alındı ı, terimler için hangi kar ılıkların bulundu u ve gramer terimlerinin ele alımı ekli o dönemin gramer anlayı ı ile ilgili oldukça önemli bilgiler verdi ini ifade eder. Üzerinde çalı ılan Eski Uygurca belgelerde yer alan sekiz hâl çekimi (vibakti/sav evri i) ve altı söz öbe i (samaz) oldukça ayrıntılı bir ekilde ele alınmı tir ayrıca ara tırmacı, bu gramer terimlerinin yanı sıra Abhidharma metinlerinde ve Xuanzang Biyografisinde yer alan pek çok terimin Eski Uygurların

farklı bilim alanları ile ilgilendiklerini ve bu bilim alanları için terim türetme çabası içinde olduklarının bir göstergesi oldu unu belirtir.

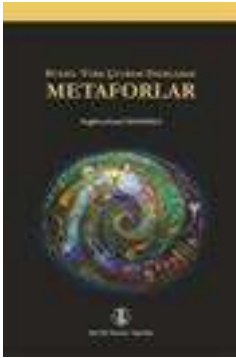
Ferruh Ağca (2016), Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı, Metin - Aktarma – Notlar – Dizin – Tıpkıbasım, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 317 s.

Türk destan gelene inin önemli metinlerinden olan Uygur Harfli O uz Ka an Destanı (OKD), tespit edilen O uznâme nüshaları içerisinde en eskicil nüsha olarak kabul edilmektedir. Uygur harfli OKD, 19. yüzyıl Fransız Do u Bilimcilerinden Charles Schefer'in kitaplı nda bulunmu , ardından Supplement Turc 1001 kaydı ile Paris'teki Bibliothéque Nationale'e nakledilmi tir. Bu çalı mada Uygur Harfli OKD, yeniden okunmu , anlamlandırılmı ve dillik özellikleri bakımından yorumlanmı tir. Çalı ma, "Giriş", "Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanının Yazım ve Dillik Özellikleri", "Metin", "Aktarma", "Notlar", "Dizin", "Kısaltma ve Kaynaklar", "Tıpkıbasım" olmak üzere sekiz bölümden olu maktadır. Çalı manın ana bölümlerini olu turan ba lıkları özetleyecek olursak; "Metin" bölümünde

her bir satırın transkripsiyonu ve transliterasyonu yapılmı , "Aktarma" bölümünde eser Türkiye Türkçesine çevirisi yapılmı , oldukça zengin bir içeri e sahip olan "Notlar" bölümünde ise izaha muhtaç olan unsurlar açıklanmı ve son olarak "Dizin" bölümüyle de metnin sözcükleri sıralanmı tir.

Mağfiret Kemal Yunusoğlu (2016), Budist Türk Çevresi Eserlerde Metaforlar, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 284 s.

Eser, Yunuso lu'nun 2003 yılında hazırlamı oldu u doktora tezine dayanmaktadır. Ara tırmacı bu çalı ma ile dilin belli bir kesitini veya özel bir konuyu ele alarak ayrıntılı bir ekilde incelemeyi hedefleyen diyakronik-semantik- çalı malara duyulan ihtiyacın giderilmesine hizmet etmeyi amaçlamı tir. Çalı manın konusu Budist Türk çevresi eserlerindeki Budist metaforların tespiti ve metafor olayları olu turmak olarak belirtilmi tir. Metaforlar hakkında geni bir bilgilendirmenin ardından Budist Türk çevresi eserlerindeki metaforlar, modern dilbilimi metotlarına dayandırılarak detaylı bir ekilde ortaya koyulmu tir.

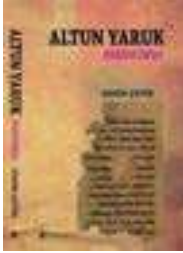
Murat Elmalı (2016), Daşakarmapathāvadānamālā (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 611 s.

Eser, Elmalı'nın 2009 yılında hazırladığı ve doktora tezi üzerine dayanmaktadır. "On (Kötü) Davranış Yollarının Zincirleme Hikâyesi" manasına gelen Da akarmapath vad nam l (DKPAM), ilk kez Müller tarafından hazırlanan 'Uigurica' dizisinde yayımlanmıştır. Eski Uygurcaya Toharcadan tercüme edilen eser, on bölüme ayrılmıştır ve her bölümde bir günah anlatılır. Örneğin ve örneği arasında geçen diyalog; bir giriş, asıl hikâyenin anlatıldığı kısım (avad) ve son olarak da kapanış diyalogundan ve cehennem tasvirinden oluşur. Her bölümün içinde bir hikâyeden oluşur ve tüm bölümler altında bir ana hikâyeye bağlanır.

Elmalı, eserin en geç XI. yüzyıl sonu ile XII. yüzyıl başı gibi bir tarihte yazıldığını tahmin etmektedir. DKPAM, Eski Uygurcadan Türkiye Türkçesine anlamlı bütünlük oluşturularak paragraf şeklinde aktarılmıştır. Eser, Eski Uygurcaya Toharcadan çevrilmiştir; bugün Almanya, Rusya ve Çin'e uzanan bir dizi ara tırma kütüphanesinde bu çevirinin parçaları saklanmaktadır. Toplamda DKPAM'a ait 127 belgeyi bir araya getiren Elmalı bu belgeleri Ehlers'in de sıralama ölçütü olan günahlara göre sıralayıp birleştirilmiştir.

Engin Çetin (2017), Altun Yaruk Sekizinci Kitap (Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları, Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin), Karahan Kitabevi, Adana, 525 s.

Çetin, Altun Yaruk'un sekizinci kitabının altı bölüme ayrılmış olduğunu ve ilk bölümü olan on beşinci bölümün ilk kısmının yedinci kitabın son bölümüyle aynı olduğunu dile getirir; on beşinci bölümde Sarasvati, on altıncı ve on yedinci bölümde İrikin, on sekizinci bölümde ise Vasundari adlı tanrıçaların sözleriyle farklı maharetlerinden bahsettiği ve bu sebeple bu dört bölümün birbirleriyle ilişkili olduğunu, on dokuzuncu bölümde Sançanaçayı adlı tanrıların komutanının arzusunun anlatıldığı, yirminci bölümde ise hükümdarların doğum özetine ve bunun yararlarına değinildiğinden söz edilmiştir. Ara tırmacı, sekizinci kitabı olan turan yazmaları, eksik yazmalar, yazmaların yazım özellikleri Berlin yazmaları ile St. Petersburg yazması arasındaki sesbirim, yapıbirim, sözcük ve söz dizimi farklılıklarına değinmiştir.

İkinci başlık altında St. Petersburg yazmasının karşılaştırmalı metni ve çevirisi bulunmaktadır. 1712 satırdan oluşan bu bölümde yer alan 193-733 arası dipnotlarda metnin yer yer hem Berlin nüshasıyla hem de diğer okuma çabalarıyla karşılaştırılması yapılmıştır. Dizin bölümünde madde başı sözün Çince metindeki karşılığı kullanılmıştır. İse bu karşılaştırmalı gösterilmiştir, madde başı söz, bir terim ise bu sözün yabancı dildeki karşılığı verilmiştir.

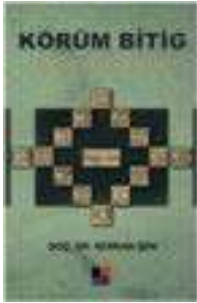
Fikret Yıldırım (2017), Irk Bitig Ve Orhon Yazılı Metinlerin Dili, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 399 s.

Eski Türkçe runik harfli metinlerin tamamının incelendi i çalı mada, metinlerin yeniden i lenmesi ve söz varlı mının bütünlüklü bir ekilde ele alınması çalı mayı önemli kılmaktadır.

Çalı ma, Tablolar Listesi, Kısaltmalar, Sunu ve Ön Söz bölümleriyle ba lamaktadır. Yazar çalı masını, “Giriş”, “Kâğıda Yazılı Orhon Yazılı Eski Türkçe Metinlerin Envanteri”, “Irk Bitig” ve “Irk Bitig Dışındaki Kâğıda Yazılı Orhon Yazılı Eski Türkçe Metinler” ekinde dört ana bölümde olu turmu tur.

Serkan Şen (2017), Körüm Bitig – Eski Uygurca Fal Kitabı, Kesit Yayınları, İstanbul, 168s.

Eski Türkçede din dı ı konuları içeren eserler arasında fal metinlerinin önemli bir yeri vardır. Bu metinlerin bilinen en eskisi Irk Bitig'dir. Bu çalı ma, Bang ve Gabain tarafından 1929'da yayımlanan Türkische Turfan-Texte serisinin ilk cildinin Türkçedeki ikinci ne ridir. Uygurca metnin hiçbir yerinde eserin adının körüm bitig oldu u ibaresi geçmez fakat yazar, eserin adının İnsadi-s tra'da fal içerikli kitaba körüm bitig adı verilmesine dayanılarak bu yazmanın isminin de bir körüm bitig olabilece i tahmin edilmi tir. Eser, Eski Uygur Türkçesi dönemine ait olup I Ching [Yijing 易經] isimli Çince fal kitabının, içerik olarak fazla ilgi kurulmasa da, çevirisi olarak kabul edilmektedir. en, Körüm Bitig'e ait 17 fragmanın bulundu unu I Ching'in altmı dört heksagramdan meydana geldi i ve Körüm Bitig'de bunlardan yalnız on dördünün bulundu u göz önüne alındı nda ise elimize ula amayan kayıp fragmanların olabilece ini de dile getirir.

Hacer Tokyürek (2019), Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Manihaizm Terimleri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 610 s.

Bu çalı mayla, dini eserlerin ait oldu u inanı ların terminolojisi konusunda yapılan çalı maların eksikli i giderilmeyi amaçlanmı tir. Bu konuda ülkemizde yapılan çalı maların ba ında R. Rahmeti Arat'ın “Uygurlarda İstıhlara Dair” adlı yazısı gelmektedir. Arat'ın çalı masından sonra konunun bütünlüklü olarak ele alındı ı ilk çalı ma Hacer Tokyürek tarafından 2011 yılında hazırlanan ve tanıtımı yapılan bu kitabın da temelini olu turan doktora tezidir.

Eski Uygur Türkçesindeki Budizm ve Manihaizm terimlerini tespit etmeyi amaçlayan eser, “Giriş”, “Budizm ve Budizm Terimleri”, “Manihaizm ve

Manihaizm Terimleri”, “*Eski Uygurca Metinlere Göre Budizmin Manihaizme Etkisi*”, “*Sonuç*” ve “*Dizin*” olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Tespit edilen terimlerin öncelikle Eski Uygurca karılıkları Türkiye Türkçesindeki anlamı, daha sonra Sanskritçe, Çince, Palice, Tibetçe vb. kaynak dillerdeki karılıkları ile verilmiştir. Daha sonra bu terimlerin Budizmde karılıkları kavramlar açıklanmış ve Eski Uygurca metinlerinden örnekler verilerek Türkiye Türkçesine tercümesi yapılmıştır.

Dizin bölümü Budizm Terimleri Dizini ve Manihaizm Terimleri Dizini olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Budizm Terimleri Dizini bölümünde çalışmada yer alan terimlerin dizini Eski Uygurca Türkçesi, Sanskritçe, Palice, Çince, Soğdca, Toharca ve Tibetçe dizini olarak ayrı ayrı verilmiştir. Manihaizm Terimleri Dizini bölümünde ise terimlerin dizini Eski Uygurca Türkçesi, Süryanice, Soğdca, Orta Persçe, Partça, Çince ve Sanskritçe dizini olarak yine ayrı ayrı verilmiştir.

Meltem Can (2019), Dilbilgiselleşme ve Eski Uygurca Edatlar, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 102 s.

Bu çalışmada edat yapısı, kavram alanı, olumsuz evreleri dilbilgiselleştirme çerçevesinde ele alınmış ve bu bağlamda ise Eski Uygurca edat yapıları incelenmiştir. Çalışmanın amacı edat yapısının hangi süreçlerden geçerek nasıl oluştuğunu açıklamaktır. Eser, “*Dilbilgiselleştirme Kuramının Tarihsel Gelişimi*”, “*Dilbilgiselleştirme*”, *Dilbilgiselleştirmeye Bağlı Edat Kavramı*” ve “*Edat İncelemeleri*” olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.

Betül Özbay (2020), Manihaist Bir İlahi Huyadagmān: Partça, Soğdca, Eski Uygurca Metin ve Çeviri, Dergâh Yayınları, İstanbul, 247 s.

Bu çalışmada, 1904’ten itibaren parçalar halinde yayımlanan Manihaist eserlerin önemli bir parçası olan *Huyadagmān* ilahisinin tüm versiyonları bir araya getirilmiştir; eserin tanıtımı, incelenmesi ve Türkçeye çevirisi kitabın temel çerçevesini oluşturmuştur. Dünyada yüz yıldan fazladır çalışılan metnin her dilde yazılmış parçası için ayrı bir dizin-sözlük hazırlanmış ve dağınık bulunan metin ilk defa tek bir kitapta ve karılıklı yöntemle ilgililerine sunulmuştur. Ayrıca, bu yayımla birlikte ilk kez Partça ve Soğdca olarak yazılmış bir eserin yeniden Türkiye Türkçesine çevrilmiştir.

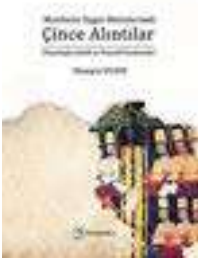
Ceyda Özcan Devrez (2020), Eski Uygurca Kuanşi İm Puser İncelemesi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 263 s.

Bu çalışma, Devrez tarafından 2014 yılında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış ve daha sonra Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

Çalışma, Budist Uygur çeviri edebiyatına ait önemli bir eser olan ve Sanskritçesi “Saddharmapuṣṭaka-sūtra” adını taşıyan Kuanşi İm Puser, W. Radloff ve İnanisi Tekin tarafından ele alınan metnin yeniden ele alınmasındaki en önemli sebeplerden biri Çince ile karşılaştırılarak farklılıkların ortaya konması ve Uygurca metnin daha doğru anlaşılmasının sağlanmasıdır. Çalışma, “Giriş”, “Berlin Fragmanları ve Yazı Çevirimi”, “Metin”, “Çeviri”, “Açıklamalar”, “Dizin” ve “Sonuç” bölümlerinden oluşmaktadır.

Hüseyin Yıldız (2020), Maniheizt Uygur Metinlerinde Çince Alıntılar Etimolojik, Leksik ve Tematik İncelemeler, Fenomen Yayıncılık, Erzurum, 258 s.

Çin’le olan etkileşimler sonucunda Çince ile Türkçe arasında çok sayıda kelime alışverişi meydana gelmiştir. Türkçedeki Çince kelimeler üzerine Klaproth’dan beri yapılan pek çok çalışma Türkologların ve Sinologların ilgisini çekmektedir.

Maniheizt Uygur metinleriyle sınırlanan bu çalışmada 72 Çince kelime tespit edilmiştir. Söz konusu 72 kelime ayrıca dört başlıkta gruplandırılmıştır. “Basit Yapılı Çince Alıntılar” alt başlığında 49 kelime, “Çince Alıntıdan Türemiş Kelimeler” alt başlığında 15 kelime, “Çince Alıntıyla Birleşmiş Kelimeler ve Türevleri” alt başlığında 2 kelime ve “Maniheizt Uygur Metinlerinde Varlığı Şüpheli Kelimeler” alt başlığında ise 6 kelime; anlam, etimoloji, tema ve kullanım yönünden incelemelere tabi tutulmuştur.

Johan Elverskog (Çev: Mustafa Ağca - Dilek Uzunkaya) (2020), Budist Uygur Edebiyatı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 197 s.

Mustafa Ağca ve Dilek Uzunkaya’nın çevirmenliğini yaptığı eser, Pek Yolu Araştırmaları (Silk Road Studies) adlı serinin ilk cildi olarak 1997 yılında Johan Elverskog tarafından hazırlanmıştır. Budist Uygur edebiyatının esas alındığı eserde, yayımlanmış Budist Uygur metinlerinin tam bir envanteri ve bu metinler üzerine yapılmış bilimsel çalışmaların bibliyografyası ortaya koyulmuştur. Yedi ana bölümden oluşan eserin konular başlıkları şunlardır: “Giriş”, “Mahāyāna Budizmi’ne Ait Olmayan Metinler”, “Mahāyāna Sūtraları”, “Şerhler”, “Özgün Olmayan Çince Metinler”, “Tantrik Metinler”, “Diğer Budist Eserler” ve

“Dizin”.

Uğur Uzunkaya (2020), Budist Eski Uygur Edebiyatından İki Metin (Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizinler), Kesit Yayınları, İstanbul, 300.

Bu çalışmada, Uzunkaya'nın 2017 yılında hazırladığı ve doktora tezinin gözden geçirilip basılmış halidir. Ele alınan metinler W. Bang ve A. von Gabain'in *Türkische Turfantexte V* adlı çalışmasında ve K. G. Kudara'nın çeşitli makalelerinde ele aldıkları metinlerin bazı fragmanlar ile desteklenerek yeniden yapılanıdır. Eser, Orta Asya Türk Budizmi'nin anlaşılabilmesine çeşitli yönlerden katkı sağlayan Budist Uygur edebiyatına ait iki dinî metni esas almaktadır ve "Giriş", "Tibet Budizmi", "Metin", "Çeviri", "Açıklamalar", "Dizinler" ve "Sonuç" olmak üzere yedi ana bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın konusunu Budizm'in kendi içerisindeki Buddhalıkla ilgili yolundaki felsefi kavrayışlarından olan Tibet Budizmi ile Mahayana Budizmi teşkil etmektedir.

Uğur Uzunkaya (2020), Budizm'in Mahāyāna Ekolüne İlişkin Eski Uygurca Belgeler (Metin-Aktarma-Açıklamalar-Sözlük-Dizin), Kesit Yayınları, İstanbul, 478 s.

Bu çalışmanın konusunu Budizm'in Mahayana ekolüne özellikle de bundan gelişen Faxiang ekolüne ait Eski Uygurca metin parçaları olmaktadır. Bu metin parçaları bugün Berlin Brandenburg Bilimler Akademisi Turfan Koleksiyonu'nda korunan ve en az otuz bölüme ayrılan bir derleme eser olarak nitelendirilebilecek bir yazma esere aittir. Bu çalışmanın temelini bu derleme eserin daha önce redilmemesi ve hangi Eski Uygurca metin parçaları olduğu imdiye kadarki çalışmalarda tespit edilememesi 122 Eski Uygurca fragmandan oluşmaktadır. Bir metinleri olan bu çalışmada belgelerin çeviri yazı ve harf çevirileri yapılmış, Türkiye Türkçesine aktarılmış, açıklamalarına ve sözlük-dizinine de yer verilmiştir.

Ayşe Kılıç Cengiz (2021), Eski Uygur Dönemine Ait Tantrik Bir Metin: Sitâtapatrâdhârânî, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 492 s.

Çalışmada, Budizm'e ait Tantrik metinlerden birisi olarak bilinen Eski Uygurca Sitâtapatrâdhârânî adlı metin ele alınmıştır. "Beyaz emsiyeli tanrıça" olarak bilinen Sitâtapatrâdhârânî'nin kendisine inananlar tarafından okunan ya da ta'man dhârânîsi ile inanışlarını kara büyü, eytan ve çeşitli felaketlere karşı koruduuna inanılmaktadır. Eserin Sanskritçe, Hotan-Sakaca, Tibetçe, Çince gibi çeşitli dillerde nüshaları vardır. Eski Uygurcaya 13 ya da 14. yüzyılda çevrildiği düşünülmektedir. Çalışmada; "Giriş", "Metin", "Çeviri", "Notlar", "Dizin" ve "Tıpkıbasım" olmak üzere altı

bölümden olu maktadır.

Hacer Tokyürek (2021), Eski Uygur Türkçesinde Tanrısal İnsan Anatomisi ve Fizyolojisi, Kimlik Yayınları, Kayseri.

Bu çalı ma, 2019 yılında Türkiye Bilimler Akademisi Üstün Ba arılı Genç Bilim nsanı Ödülleri Programı'na sunulan projenin bir bölümünü olu turmaktadır. Eser, Eski Uygurca metinlerden yola çıkılarak hazırlanmış Budizm ve yurveda tıbbını içeren bir çalı mada özellikle Mah y na ve onun bir kolu olan Vajrayana Budizmi'nde önem kazanan ve çe itli ritüellerle kurtulu u elde edip tanrısal bedene sahip olan insan bedeninin anatomik ve fizyolojik yapısı incelenmiştir.

Ferruh Ağca (2021), Dillik Ölçütlere Göre Eski Uygurca Metinlerin Tarihlendirilmesi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 458 s.

A ca'nın 2006 yılında "Eski Uygur Türkçesiyle Yazılmış Eserlerin Ses ve Şekil Özelliklerine Göre Tarihlendirilmesi" adıyla hazırlanmış oldu u doktora tezinin yeniden gözden geçirmelerin ardından Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından kitap olarak basılmış halindedir. A ca, eserinde Uygurların 8. ve 14. yüzyıllar arasında yazdıkları ya da tercüme ettikleri yazılı tarihleri belli olmayan metinleri dillik ölçütler vasıtasıyla yüzyıllara göre tasnif etmeyi, tarihlendirmeyi amaçladığını dile getirmiştir. Uygur Türkçesinin bütün dönemlerinde görülebilen, de i im ve geli im gösterebilen yapılar göz önünde bulundurularak metinlerin tarihlendirilmesinde otuz dokuz ölçüt belirlenmiştir. Ara tırmacı, çalı ması boyunca ula tı ı verilerin ı ında Uygur dönemini dört ana safhaya ayırmıştır: *En Erken Safha* (I. Grup, 8.yy), *Klasik Öncesi Safha* (II-III-IV. Gruplar, 9-11.yy), *Klasik safha* (V-VI. Gruplar, 11-12.yy) ve *Geç safha* (VII-VIII. Gruplar, 13-14.yy).

Gülser Ersoy (2021), Eski Uygur Türkçesinde Öz (Core)-Dış (Peripheral) Katmanlı Birleşik Yapılarda Zamansallık, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 309 s.

2021 yılında doktora tezi olarak hazırlanan bu çalı ma yine aynı yılda Türk Kültürünü Ara tırma Enstitüsü tarafından basılmıştır. Ersoy, eserinde dillik ölçütlerini esas alarak çok sayıda birle ik katmanlı yapıların olu masına zemin hazırlayan Eski Uygur Türkçesinde zaman/görünü i içerikli partisipli, gerundiumlu, ba laçlı/ba laçsız bazı formların sentaktik özelliklerinin ortaya koyulmaya çalışıldı ını ifade etmiştir. Çalı masının kaynaklarını korpus olarak erken, klasik, geç dönem Uygur metinlerinin olu turdu unu dile getiren ara tırmacı, çalı masını "Birleşme ve

Tür Kuramı: Zaman Anlamı İçeren Tümcelerın Birleşme ve Tür Kuramındaki Yeri”, “Eski Uygur Türkçesinde Dış ve Öz Katmana Yerleşen Gerundiumlar ve Bu Yapılarda Zamansallık”, “Eski Uygur Türkçesinde Öz Katmana Yerleşen Partisipler ve Bu Yapılarda Zamansallık” ve “Eski Uygur Türkçesinde Tümceciksel Katmanda Birleşen Eşsıralı Birleşik Yapılar” olmak üzere dört ana bölümde incelemi tir.

Hasan İsi (2021), Eski Türkçe Tantrik Bir Metin: Usnısa Vijayâ Dhâranî Sûtra, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 342 s.

si'nin 2019 yılında hazırladı ı doktora tezinin geni letilmi eklini olu turan çalı ma XIV. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen ve ilk olarak Müller tarafından ne redilen U a Vijay Dh ra S tra adlı metin, Tantrik Türk Budizmi'ne ait eserlerden Sanskritçe, Tıbetçe, Mo olca ve Çince gibi dillerde farklı biçimleride bulunmaktadır. Bu çalı ma Tantrik Türk Budizmi'ne ili kin U a Vijay Dh ra S tra'nın çe itli fragmanların kar ıla tırmalı metin yöntemiyle tekrar ele alınmasıyla olu turulmu tur. Altı ana bölümden olu an eserin konu ba lıkları u ekildedir: “Giriş”, “Berlin Fragmanları”, “Karşılaştırmalı Metin”, “Türkiye Türkçesine Aktarım”, “Açıklamalar” ve “Dizin”.

Tümer Karaayak (2021), Eski Uygur Abitaki Metinlerinin Söz Varlığı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 872 s.

2017 yılında yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalı ma Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından yayımlanmı tir. Amit bha kültüne dair Pekin, St. Petersburg, stanbul, Ankara ve Paris'te bulunan yazmaları kapsayan çalı mada toplam 184 adet yazmanın yayımı ve söz varlı ı yer almaktadır. Be bölümden olu an çalı ma “Giriş”, “Eski Uygurca Metinler”, “Eski Uygurca Metinlerin Türkiye Türkçesine Aktarımı”, “Metinlere İlişkin Açıklamalar ve Okuma Farkları” ve “Dizinler ve Kaynakça” ba lıklarına ayrılı mı tir.

Ümit Özgür Demirci (2021), Eski Uygurca Fo ding xin da tuo luo ni, Kesit Yayınları, İstanbul, 300 s.

Hindistan'da ve Hint Yarımadası'nın batı bölgelerinde Sanskritçe kaleme alınan s tralar gerçek s tra, buna kar ılı k Çinlilerin kendileri ürettikleri s tralar ise “伪经” (apokrif -uydurma- s tra) olarak adlandırılmaktadır. Çinceden Eski Uygurcaya tercüme edilen sahte s tralardan olan Fo ding xin da tou lou ni, “Buddha-Usnısa'nın büyük Dharani-s trasının özü”, “Hastalıkları iyile tirmek ile do uma yardım için Buddha-Usnısa metodunun özü” ve “tehlikelerden koruma konusunda Tanrısal ba arılara dair Buddha-U nısa s tralarının özü,” olmak üzere üç bölümden olu maktadır. Dunhuang'da XIX ve XX. yüzyılda bir metnin parçaları olarak bulunan eserin belgeleri Berlin Bilimler Akademisinde saklanmaktadır.

Demirci'nin çalı masında, Eski Uygurcaya tercüme edilen eserin harf ve yazı çevrimli metin, metnin Türkiye lehçesine aktarımı, açıklamalar, dizin, eserin Çince metni ve bu metnin Türkçeye tercümesi ile tıpkıbasımına yer verilmiştir.

Zemire Gulcalı (2021), Altun Yaruk Sudur X. Kitap, (Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 730 s.

Gulcalı tarafından 2015 yılında doktora tezi olarak hazırlanan bu çalı ma Altun Yaruk Sudur'un X. kitabı olup 26-31. bölümler arasını ihtiva etmektedir. Yedi ana bölümden oluşan eser Altun Yaruk Sudur ve X. kitap hakkında bilgilerin yer aldığı "Giriş" bölümünün ardından U ve Mz. Varaklarının transliterasyon ve transkripsiyonu ile nüshaların R-M yayını ve St. Petersburg yazmasından ayrıldığı noktaların dipnotlarla gösterildiği "Berlin Fragmanları" bölümü yer almaktadır. Üçüncü bölümü oluşturan "Metin" kısmında St. Petersburg nüshasının harf çevirimi ve yazı çevirimi, "Metnin Türkiye Türkçesine Aktarımı" bölümünün ardından Uygurca metnin ile Çince metnin karşılaştırıldığı "Açıklamalar" bölümünü "Uygurca – Türkiye Türkçesi – Çince – Çağdaş Sözlük" kısmı takip eder, çalı manın son ana başlığı ise "İkilemeler Dizini"dir.

Ülkü Polat (2022) Eski Uygur Türkçesinde Cümle, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 400 s.

2018 yılında doktora tezi olarak hazırlanan çalı ma daha sonra Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından 2022 yılında basılmıştır. Polat, Eski Uygur Türkçesinin söz dizimini toplu olarak inceleyen bir söz dizimi çalı masının eksikliklerini gidermek için bu çalı mayı ele almıştır. Araştırmacı, çalı masında Eski Uygur Türkçesi döneminde özellikle ön plana çıkan Budist eserleri ve sayıca Budist eserlere oranla daha az olan Maniheizm metinleri inceleyerek bu dönemin söz dizimi ile ilgili toplu bir değerlendirme yapmış ve dönemin söz dizimini ana hatlarıyla belirlemeye çalışmıştır.

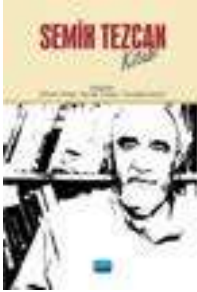
Armağanlar

Yalım Kaya Bitiği Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya Armağanı, (Ed: Hatice Şirin, Bülent Gül), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2013, 684 s.

Türkoloji biliminin ilim dünyasında yerini alması için yapmış olduğu u kıymetli çalışmalarıyla Türkolojinin önemli simalarından olan Sertkaya; 11 A ustos 1946'da Adana'da doğdu. İlk orta ve lise tahsilini Çukurova'da yaptı. 1976'da “İslâmî Devrenin Uygur Harfli Eserlerinden Sirâcü'l-kulûb (Transkripsiyon ve İndeks)” (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Filolojisi Kürsüsü, İstanbul, 1975, s. 25+LVIII+393 s.) adlı “Doktora Tezi”ni hazırlayarak “Pek iyi” derece ile “Dr. phil.” unvanını aldı. Ayrıca Sertkaya bu sahada doktoraasını Türkiye’de tamamlayan ilk kişidir. 1982’de Yardımcı Doçent Doktor, 1989’da Doçent Doktor, 1996’da da Profesör unvanını aldı. Köktürk, Uygur, Karahanlı, Kıpçak, Ça atay ve Osmanlı yazma ve basmaları üzerinde Türk dili araştırmalarında bulunan Sertkaya için hazırlanan bu çalışma mada 58 makale yer almaktadır bu makalelerden altısı Eski Uygurca ile ilgilidir. İlgili yazılar u ekildedir: Aydın E. “Hoyto-Tamır (Tayhar Çuluu) Yazıtlarının Türkçenin Söz varlığı na katkıları”, Elmalı M. “Eski Uygur Türkçesi ile Yazılmış Bir Hikâye: arabha- J taka”, Gül H. “Eski Uygur Türkçesinde A ız Araştırmaları Üzerine”, Matsui D. “Ürümçi ve Eski Uygurca Yürüngen Üzerine”, Wilkens J. “Mäuse, Wolf und Rabe Von bedrohlichen und hilfreichen Tieren bei den Uiguren”, Yakub A. “An old Uyghur fragment from the Berlin Turfan Collection on the three unwholesome actions off he body”.

Semih Tezcan Kitabı, (Ed: Emine Yılmaz, Nuran Tezcan, Nurettin Demir), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, 544 s.

3 Ocak 1943 tarihinde Mersin’de doğan Semih Tezcan; Türkoloji sahasında Eski Uygurca, Halaçça ve Eski Anadolu Türkçesi dönemi başta olmak üzere Eski Uygurca Yazmalar, Kutadgu Bilig, Dede Korkut Kitabı, Süheyl ü Nevbahâr, Kelile ve Dimne, Evliya Çelebi Seyahatnamesi gibi tarihî metinler üzerinde kıymetli çalışmalarıyla imza atmıştır.

2017 yılında aramızdan ayrılan Semih Tezcan’ın anısına 11-12 Ekim 2018 tarihlerinde Hacettepe Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümü tarafından Uluslararası Semih Tezcan ve Türkoloji Sempozyumu düzenlenmiştir. Bu sempozyumda sunulan bildiriler daha sonra kitap hâline getirilmiş ve 2020 yılında Emine Yılmaz, Nuran Tezcan ve Nurettin Demir editörlüğünde Nobel Akademik Yayıncılık tarafından yayınlanmıştır.

Toplam 37 yazıdan oluşan kitapta Eski Uygur Türkçesi alanında yazılan makaleler u ekildedir: Aca F. “Eski Uygurcada Üçüncü Kişi İyelik Eki ve Dil Bilgisel Saygı Yapıları”, Kılıç Cengiz A. “Eski Uygur Türkçesindeki yaşın ve yıçın Sözcükleri Üzerine”.

Ayagka Tegimlig Bahşı: Festschrift in Honor of Marcel Erdal, (Ed: İrina Nevskaya, Hatice Şirin, Ferruh Ağca), Harvard University, 2021

8 Temmuz 1945 tarihinde stanbul'da Musevi asıllı bir ailenin çocu u olarak dünyaya gelen Marcel Erdal; 1977'de Kudüs Üniversitesi Türkoloji ve Dilbilim bölümünde okutman, 1983-92 arasında asistan, 1992-93'te ise doçent olarak görev yapar. 1993'te Goethe-Universität Frankfurt am Main'da profesör olarak çalı maya ba lar ve 2010 yılında emekli olana kadar buradaki görevine devam eder.

Ömrünü Türkolojiye adayan ve Türkolojinin mihenk ta larından biri olan Marcel Erdal'ın do umunun 75. yıldönümü için hazırlanan bu çalı manın editörlü ünü İrina Nevskaya, Hatice Şirin ve Ferruh Ağca üstlenmiştir. 44 bildirinin bulunduğu çalı mada Eski Uygurca ile ilgili yazılan makaleler öyledir: Do an . “Batı Moğolistan'daki Ulaan Tsokhiotyn Övöljöö Yazıtı ile Uvs ve Khovd İlleri Sınırlarındaki Bazı Kaya Resimleri ve Tamgalar Üzerine”, Gül B. “Uygurlarda ve Moğollarda Evlatlık Uygulamaları”, Kaygusuz A. “Eski Türk Şiiri'ndeki Hapishane İmgesi Üzerine Birkaç Not”, Knüppel M. “Die Uiguristik im 18. und frühen 19. Jahrhundert”, Nugteren H-Wilkens J. “Notes on Chinese loanwords in Old Uyghur – thirteen etymologies”, Zieme P. “Zum altuigurischen Wahrsagebuch (TT I)”.

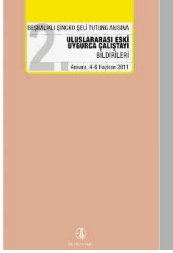
Prof. Dr. Ceval Kaya Armağanı, (Ed: Osman Fikri Sertkaya, Günay Karaağaç, Mesut Şen), Akçağ Yayınları, Ankara 2022, 570 s.

6 Mart 1957'de Bursa'nın Mustafakemal Pa a ilçesinde do du. İlk ve Orta Okulu Bursa'da, Liseyi Edirne'de okudu. Yüksek tahsilini 1976-1980 yılları arasında stanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Çapa Yüksek Ö retmen Okulu'nda yaptı. 1989'da Eski Uygur Türkçesi'nin Temel eserlerinden *Altun Yaruk* (*Suvarnaprabhasottamasūtra*) adlı tezini savunarak “Doktor” unvanını, 1993'te Yardımcı Doçent, 1998'de Doçent, 2006'da Profesör unvanlarını aldı. Osman Fikri Sertkaya, Günay Karaa aç ve Mesut Şen editörlü ünde Kaya'nın do umunun 65. yıldönümü için hazırlanan arma anda, 34 meslektaşının ara tırma ve incelemeleri yer almaktadır. Burada yer alan makalelerden Eski Uygurca ile ilgili makalelerin adları u ekildedir: Ağca F. - Azılı K. “Eski Uygur Türkçesi'nde Derecelendirme ve Miktar Belirleyicisi Olarak aṅ (> 'āṅ) Sözcük Birimi ve Türevleri Üzerine”, Aydın M. “Sarı Uygur Araştırmalarının Ustası Chen Zongzhen (陈宗振) ve Türkolojiye Katkıları”, Gözel A. “Uygurca PWYDY- Üzerine”, Matsui D. “Bir Eski Uygur Duvar Metnine Göre Koço Uygur Krallığında Budist Manastırların Himayesi”, Sertkaya O. F. “Yırtıcı Kuş Resmi Ve Etrafındaki Uygur Harfli Metinler”, Uçar E. “Orijinal Resimleriyle Birlikte Altun Yaruq'un St. Petersburg Yazmasından Üç Parça (R-M 695/17-24, 201-202 ve 345-346)”, Zieme P. “Verlorene Fragmente aus einer Vorrede zum altuigurischen altun yaruk sudur”.

Bildiriler

Beş Bahklı Şinko Şeli Tutung Anısına (Uluslararası Eski Uygur Çalıştay Bildirileri), 4-6 Haziran 2011, Yayına Hazırlayan: Mustafa S. Kaçalın, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2022, Ankara, 319 s.

2011 yılında düzenlenen Uluslararası Eski Uygur Çalıştay Bildirileri, 2022 yılında Mustafa S. Kaçalın tarafından yayına hazırlanmıştır. Bu bildiri kitabına Türk Dil Kurumu'nun emriyle azasından ücretsiz olarak ulaşmak mümkündür. Kitabın internet bağlantısı: <https://emagaza-tdk.ayk.gov.tr/assets/ebook/1946.pdf> Erişim tarihi: 30.05.2022

Sözlükler

Mağfîret Kemal Yunusoğlu (2012), Uygurca-Çince İdikut Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, 195 s.

Yunusoglu'nun 1997 yılında "Çin'de Ming Sülalesi Döneminde Türk Dili ile İlgili Çalışmalar, Faaliyetler ve İdikut Mahkemesi Sözlüğü" adıyla yüksek lisans tezi olarak hazırladığı çalışması yeniden gözden geçirmelerin ardından 2012 yılında Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından basılmıştır. Çin'in Ming Hanedanlığı döneminde hazırlanmaya başlanan İdikut Sözlüğü Ch'in Hanedanlığı döneminde de esere yeni maddeler eklenmesi ve eserin kopyalanıp çoğaltılmasıyla önemini artırmıştır. Bu çalışmada Ming Hanedanlığı dönemi, bu dönemdeki eserler ve Tercümanlar Odası hakkında bilgilere yer verilmiş ve daha sonra sözlüğün Pekin'deki dört nüshası, Japonya'daki dört nüshası ve

Avrupa'daki altı nüshasıyla ilgili aydınlatıcı bilgiler ve kapsamlı bir sözlükçü çalışması ortaya konulmuştur. İdikut Sözlüğü'nün dil bilgisi açısından incelendiği üçüncü bölümün ardından İdikut Sözlüğü verilmiş ve son bölüm olan beşinci bölümde de sözlükle ilgili açıklamalar araştırmacılara sunulmuştur.

Osman Akteker (2021), Eski Uygurca - Hotence Sözlükçe (Sözlük Bilimsel Bir Çalışma), Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, 233 s.

Sözlük bilimi, "sözlük araştırmaları" ve "sözlük yapımı" olmak üzere iki temel kola ayrılan bir referans bilimidir. Sözlük araştırmaları; tarih, tipoloji, eleştirisi ve kullanım alt dallarına ayrılan teorik çalışmaların genel adıdır. Sözlük yapımı ise saha çalışması, tanımlama ve sunum araştırmalarına odaklanan uygulamalı alandır. Sözlük bilimi, dil bilimi ve sözcük bilimi başta olmak üzere birçok bilim dalıyla yakından ilgilidir. Sanılanın aksine; dil biliminin veya sözcük biliminin uygulamalı kolu değildir. Sözlük araştırmaları, sözlüğün geleneğini ortaya koyan çalışmalardır. Sözlük, Sümer

TÜRK YE'DE 2000-2022 YILLARI ARASINDA ESK UYGUR TÜRKÇES ALANINDA YAPILAN
ÇALI MALARIN AÇIKLAMALI KAYNAKÇASI ÜZER NE B R DENEME

uygarlı ıyla ba layan kadim bir üründür. nsano lu dil ö retimi, uluslararası ili kiler, ulusal birlik, eski metinleri okuyup anlama gibi nedenlerden dolayı sözlüklere ihtiyaç duymu ve kil tabletlere ilk sözlükleri i lemi tir. Sözlüklere duyulan ihtiyaç, günümüzde artarak devam etmektedir. Öyle ki kil tabletlerle ba layan sözlü ün serüveni, günümüzde elektronik sözlüklerle evriminin en i levsel hâline kavu mu tur. (Tanıtım Bülteninden)

Wilkins, Jens (2021), Handwörterbuch des Altuigurischen: Altuigurisch – Deutsch – Türkisch / Eski Uygurcanın el sözlüğü: Eski Uygurca – Almanca – Türkçe, Göttingen: Universitätsverlag Göttingen. 929 s.

Wilkins tarafından hazırlanan ve Eski Uygurca üzerine bugüne dek hazırlanmı en kapsamlı çalı ma olan Handwörterbuch des Altuigurischen / Eski Uygurcanın El Sözlü ü adlı eser Akademie der Wissenschaften zu Göttingen /Göttingen Bilimler Akademisi tarafından 2021 yılı ba nda yayınlanmı tir. Bu çalı mayla kullanımı kolayla tırmak ve ö rencilerin de kullanabilece i bir çalı ma ortaya koymak amaçlanmı tir. Sözlükte Latin alfabesine dayanan Eski Uygurca transkripsiyon alfabesi esas alınmı tir. Madde ba ları Eski Uygurca, anlam ve açıklamalar Almanca-Türkçe olarak iki dilli verilmi tir.

Sonuç

Bu çalışmada Eski Uygur Türkçesi alanında Türkiye’de hazırlanmış veya yayını yapılmış olan 48 adet kitap çalışmasının açıklamasına yer verilmiştir. Elde edilen veriler ışığında söyleyebiliriz ki 2010 yılından itibaren ülkemizde Eski Uygur Türkçesi alanına duyulan ilgi giderek artmış ve bu konuda birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların çeşitliliğine bakıldığında ise araştırma kitaplarının çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Araştırma kitaplarına duyulan ilginin aynı şekilde armağanlar, bildiri kitapları ve sözlükler için de olmasını temenni ediyoruz.